

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Лоханова Н. О.

(підпис)
“ ____ ” травня 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030509 «Облік і аудит»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою Облік і аудит
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості на прикладі
ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива»

Виконавець:

студент (ка) обліково-економічного
факультету

Табачник Анастасія Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Волкова Ніна Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	6
1.1. Розкриття сутності та поняття дебіторської заборгованості	6
1.2. Класифікація дебіторської заборгованості.....	10
1.3. Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності .	15
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ТОВ «АГРОФІРМА ХЛІБНА НИВА»	19
2.1. Загальна характеристика ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива».....	19
2.2. Облік дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	22
2.3. Облік дебіторської заборгованості за розрахунками	29
2.4. Внутрішній контроль розрахунків з дебіторами	34
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI ТОВ «АГРОФІРМА ХЛІБНА НИВА»	38
3.1. Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості.....	38
3.2. Аналіз ефективності використання дебіторської заборгованості.....	46
3.3. Аналіз ліквідності, платоспроможності та фази життєвого циклу ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива»	55
ВИСНОВКИ	68
Список використаних джерел.....	73
Додатки	

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання, коли економічна ситуація в державі залишається нестабільною, діяльність підприємств супроводжується різноманітними ризиками. Економічна стабільність неможлива без фінансової стійкості організації. Стійкість є основою для існування та сильної позиції підприємства.

На стабільність впливають ряд чинників: положення підприємства на товарному ринку; ділове співробітництво; залежність від зовнішніх кредиторів та інвесторів; наявність неплатоспроможних дебіторів; ефективність господарських і фінансових операцій.

Найбільший вплив на діяльність підприємства чинять внутрішні фактори. Серед яких важливе місце займає дебіторська заборгованість. Нестача грошових коштів в економіці і неспроможність багатьох підприємств вчасно розраховуватись зробили питання співпраці з дебіторами одними з головних у роботі менеджерів по фінансам. Керівники і фахівці українських підприємств зазначають, що проблема управління дебіторською заборгованістю в здебільшого ускладнюється ще й через недосконалу нормативну та законодавчу бази в частині заборгованості.

Проблема низької ліквідності дебіторської заборгованості стає ключовою для багатьох організацій. У свою чергу, вона поділяється на кілька інших проблем: оптимальний обсяг, швидкість обороту та якість дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість підприємства виступає важливою складовою оборотного капіталу. Вона має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Саме тому, питання ефективного управління дебіторською заборгованістю, що направлене на підвищення об'єму реалізації за рахунок розширення продажу

продукції в кредит постійним клієнтам та забезпечення вчасного повернення боргу є досить актуальним і важливим завданням для керівництва.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням теоретичних питань, дослідженням методологій, шляхів покращення організації обліку, контролю та аналізу стосовно оборотних активів та дебіторської заборгованості займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них: Т.Т. Басюк, С.Л. Береза, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валусь, Н.А. Волкова, О.І. Кобилянська, Н.О. Лоханова, Г.О. Москалюк, Н.Н. Новікова, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, В.В. Скоробогатова, Л.В. Чижевська та багато інших.

Проте, незважаючи на значну кількість навчально-методичних матеріалів, наукових праць і розробок, дослідження заборгованості клієнтів потребує подальших наукових розробок. Тому, що у даний час, існують деякі не до кінця вирішені та дискусійні питання стосовно теорії, контролю (способи та форми розрахунків; системи знижок; строків погашення і т.д.), методики нарахування резерву сумнівних боргів та аналізу такого роду зобов'язань.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних питань та практики обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі бакалавра вирішено наступні **завдання**:

- з'ясована економічна сутність дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку;
- розглянуто особливості нормативного регулювання;
- охарактеризована структура дебіторської заборгованості;
- проаналізовано проблемні питання обліку дебіторської заборгованості та обґрунтовано шляхи їх вирішення;
- проведено аналіз стану дебіторської заборгованості на прикладі ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива»;

- проведено оцінку внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю;
- на основі результатів аналізу господарської діяльності підприємства, запропоновано шляхи вдосконалення обліку і аналізу та оптимізації дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі бакалавра є облікові та звітні дані дебіторської заборгованості на прикладі підприємства ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива».

Предметом дослідження в кваліфікаційній роботі бакалавра є теоретичні та практичні засади обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. Загальнонаукові методи, аналіз і синтез, дедуктивний та індуктивний метод, порівняльний аналіз, проблемно-ситуаційний аналіз, логічний метод, горизонтальний, вертикальний, факторний та графічний аналіз, аналіз наукової літератури.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, матеріали конференцій різних рівнів, наукові статті, облікова та звітна інформація ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» за 2015-2017 роки та ресурси всесвітньої мережі Інтернет.

ВИСНОВКИ

За допомогою загального дослідження методології обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, а також на прикладі діючого підприємства ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива», можна зробити наступні висновки.

У сучасних умовах, у зв'язку з ринковою ситуацією, реалізуючи свою продукцію, роботи або послуги підприємство не одразу отримує оплату за них, тобто відбувається процес відстрочення платежу, що у свою чергу призводить до формування дебіторської заборгованості від моменту постачання до надходження платежу.

Підходів до визначення поняття «дебіторська заборгованість» існує чимало, всі вони схожі між собою однаковим підходом. І в загальному, дебіторську заборгованість можна характеризувати, як суму боргів, які належать підприємству, фірмі, компанії від інших підприємств, фізичних та юридичних осіб, які є їх боржниками, тобто дебіторами.

Методологічні основи, щодо формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності в Україні регламентує Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», де дебіторська заборгованість визначається, як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Аналогічно П(С)БО 10, діють Міжнародні стандарти фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами». Головний принцип даного стандарту полягає у тому, що суб'єкт господарювання визнає дохід унаслідок передачі обіцяних товарів або послуг клієнтам у сумі, що відображає компенсацію, на яку підприємство очікує мати право в обмін на ці товари або послуги.

Зміни у розмірах дебіторської заборгованості мають вагоме значення для фінансового стану підприємств. Збільшення дебіторської заборгованості

має негативний відбиток на оборотність активів, може призвести до втрати ліквідності, призупинення інвестиційної діяльності, а згодом і до збитковості підприємства. Зменшення не за рахунок її погашення дебіторами, а через меншу кількість відвантаженої продукції, свідчить про зниження ділової активності підприємства.

Для того, щоб облік дебіторської заборгованості був правильно організований, необхідно її правильно класифікувати. Науковці пропонують різну класифікацію дебіторської заборгованості, однак, можна виділити головні ознаки для класифікації: залежно від строків погашення, по однорідності контрагентів та залежно від об'єктів утворення. Даний розподіл дасть змогу реально оцінити ситуацію із замовниками, з метою вчасного реагування на проблеми.

Облікова інформація про дебіторську заборгованість знаходить своє відображення у фінансовій звітності, а саме формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», що служить засобом для здійснення фінансового, економічного аналізу та оцінки показників діяльності підприємства.

При виникненні дебіторської заборгованості за продукцію, роботи, товари, послуги в бухгалтерському обліку Планом рахунків передбачено активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками».

Згідно Плану рахунків для резерву сумнівних боргів передбачено контрактивний рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) у статті інших операційних витрат містить резерв сумнівних боргів у звітному періоді.

У балансі відображають чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості, тобто поточну дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги без суми резерву сумнівних боргів.

Процес внутрішньогосподарського контролю за дебіторською заборгованістю є досить кропітким. Його необхідно здійснювати протягом усього часу співпраці з дебіторами, починаючи з укладання договору до

повного погашення заборгованості. Потрібно здійснювати трудомістку аналітичну та облікову роботу. Якісний та вчасно проведений контроль за дебіторською заборгованістю дасть змогу збільшити грошові надходження до підприємства, вигідні умови розширять клієнтську базу, що в цілому дасть змогу підвищити фінансовий стан підприємства.

На ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» облік ведеться автоматизовано. Співробітники під час роботи користуються загальним програмним забезпеченням Windows 7, прикладними програмними забезпеченнями Microsoft Word, Microsoft Excel, а працівники бухгалтерії використовують також спеціалізовану програму «1С: Підприємство 8.3» для ведення бухгалтерського обліку. У 2017 році підприємство знаходилося на стадії стагнації і тепер працює у напрямку досягнення стійкого розвитку.

Момент, коли виникла заборгованість покупців і замовників ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» фіксує у документах (договірах, накладних, актах). Форми та порядок розрахунків з покупцями і замовниками зазначаються в укладених договорах. Дивлячись на договірні умови при реалізації продукції, підприємство, виписує накладні, товарно-транспортні накладні, пакувальні аркуші, податкові накладні, рахунки-фактури, рахунки, платіжні вимоги-доручення. Суми поточної дебіторської заборгованості за продукцію на ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» ведуть в розрізі окремих покупців. З зазначенням спільної суми у підсумку.

На підприємстві ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» відбуваються розрахунки лице з вітчизняними покупцями та замовниками, тому бухгалтерія використовує рахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками». Дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, товари, послуги утворюється поточна. Замовники перераховують на поточні рахунки підприємства оплату за вироби у попередньо обговорених сумах, у встановлений термін. Це відбувається через невеликий термін зберігання хлібобулочної продукції.

У 2017 р. розрахунки по авансам виданим були відсутні. Це вказує на те, що підприємство знаходиться у довірливих ділових стосунках з постачальниками, які без авансу готові постачати продукцію та впевнені у оплаті.

Здійснюючи господарську діяльність ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» проводить розрахунки з робітниками, шляхом видачі їм коштів під звіт для здійснення виробничих витрат або на службові відрядження, використовуючи рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами» відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку.

«Інша поточна дебіторська заборгованість» займає питому вагу у складі дебіторської заборгованості ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» і у 2017 році становила 4802 тис. грн. Погашення іншої поточної заборгованості відбувалось у період від 3 – 6 місяців.

На ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» загалом налагоджена система внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю, більшою мірою це залежить від незначної кількості дебіторів.

Проаналізувавши роботу ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» можна в подальшому порекомендувати: серед усіх дебіторів виділити найбільш дисциплінованих, які здійснюють розрахунки у встановлені терміни та виявити недобросовісних дебіторів і переглянути з ними договори. Варто використовувати міжнародний досвід стосовно роботи з дебіторами, вибравши для себе найбільш оптимальний та зручний метод надання знижок, цим самим це дасть змогу залучити нових покупців та замовників.

Також підприємству слід формувати резерв сумнівних боргів за допомогою методу абсолютної суми сумнівної заборгованості. Так як даний метод є більш точним та достовірним, а на підприємстві існує відносно невелика кількість дебіторів і стосовно них є можливість отримати інформацію про вірогідність погашення заборгованості. Це дасть змогу застрахувати підприємство, від раптового банкрутства якогось дебітора та непогашення повернення ним коштів.

ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» не вистачає найбільш ліквідних активів, тому необхідно підвищити кількість грошових коштів та їх еквівалентів шляхом ефективного управління дебіторською заборгованістю, з метою вчасного її повернення дебіторами.

Для підвищення рівня оборотності дебіторської заборгованості рекомендовано збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції, шляхом використання ефективних маркетингових стратегій, реклами, надання вигідних умов постійним та надійним клієнтам; оптимізувати рівень витрат, з метою підвищення прибутку.

Для переходу до фази стійкого розвитку ТОВ «Агрофірма Хлібна Нива» рекомендовано: освоювати нові сегменти; удосконалювати виробничі потужності з метою збільшення обсягу виробництва та реалізації; посилити контроль за ефективністю управління дебіторською заборгованістю, з метою вчасного її повернення дебіторами; слідкувати за термінами погашення заборгованостей дебіторами; за можливості використовувати заохочення при достроковому погашенні у вигляді безкоштовної доставки для отримання більшого прибутку в майбутньому; заключати нові договори з покупцями на вигідних умовах, щоб збільшити кількість покупців, але надійних, в погашенні таких ми будемо впевнені; не допускати перевищення сукупних витрат над сукупними доходами, шляхом зниження собівартості через закупівлю більш дешевих запасів, але без втрати якості.

Список використаних джерел

1. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств. Підручник. Київ: КНТЕУ, 2006. 780 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. Учебный курс. 2-е издание перер. и доп. Київ: Эльга, Ника Центр, 2004. 656 с.
3. Боді Зві, Роберт Мертон. Фінанси: пер. с англ. Навч. посіб. Москва: Видавн. Дім «Вільямс», 2000. 592 с.
4. Бугай В., Головка Н. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. Держава і регіони. 2007. № 1. С. 60-63.
5. Бугай Н.О. Дебіторська заборгованість та її аналіз у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. Випуск №20. Київ: КНЕУ, 2008. С. 462–469.
6. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2007. 726 с.
7. Внутрішньогосподарський контроль. Навч. посіб. / За ред. Гуцаленко Л.В. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 496с.
8. Волкова Н.А. аналітичні аспекти ефективності управління оборотними активами підприємств АПК. *Реформування економіки України: стан та перспективи: збірник матеріалів VII міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: МІБО КНЕУ, 2012. С. 25-27.
9. Гладких Т. В. Проблема ідентифікації дебіторської заборгованості як об'єкта обліку у ринкових умовах. Економічні науки. 2015. № 7. С. 48.
10. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії. Практ. посіб. Київ: Лібра, 2001. 670 с.
11. Добровольська О. В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств. Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 1. С. 5 - 11.

12. Економічний аналіз. Навч. посібник. / За ред. Волкова Н.А. Одеса: ОНЕУ, 2015. 312 с.
13. Зудина Н.Ю. Анализ и регулирование дебиторской задолженности в коммерческой организации: автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.э.н. Москва, ФГОУ, 2009. 26 с.
14. Іванілов О.С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 1. С. 156 – 163.
15. Кияшко О.М. Облік дебіторської заборгованості з позиції концепції збереження капіталу. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2009. Вип. 16(1). С. 190 - 193.
16. Кобилянська О. І. Фінансовий облік. Підручник. Київ: Знання, 2004. 473 с.
17. Лігоненко Л.О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. Навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 275 с.
18. Лучков заборгованості. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 1. С. 22–27.
19. Мараховська Т.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Вісник Вінницького національного аграрного університету. 2009. № 4. С. 34.
20. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи. *Економіст*. 2016. С. 15-16.
21. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами». URL: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/2015_ukr_2016.pdf (дата звернення: 12.02.2019).
22. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 721. 2012. С. 173-179.
23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73: зі змінами і доповненнями від 20.06.2018 №564.

- URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 09.02.2019).
24. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. Бухгалтерський облік і аудит. №11. 2009. С. 31-37.
25. Організація та методика економічного аналізу. Навч. посібник. / За ред. Волкова Н.А. Одеса: ОНЕУ, 2013. 267 с.
26. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237: зі змінами і доповненнями від 27.06.2017 №627. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4018.html (дата звернення: 09.02.2019).
27. Поплавська Ж.В. Сутність життєвого циклу підприємства та фактори, що впливають на його формування. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип.18.8. С. 169–175.
28. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291: зі змінами та доповненнями від 08.02.2014 №48. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 10.03.2019).
29. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: зі змінами і доповненнями від 05.10.2017 № 2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 09.02.2019).
30. Про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.1998 № 59: зі змінами та доповненнями від 28.07.2017 № 669. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98> (дата звернення: 15.03.2019).

31. Річна фінансова звітність. Податки та бухгалтерський облік. Спецвипуск. 2013. № 12.
32. Табачнік А.Ю. Аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві. Збірник науково-практичних статей. Одеський національний економічний університет. Обліково-економічний факультет (кафедра економічного аналізу). 2019. С. 124-129.
33. Табачнік А.Ю. Внутрішній контроль розрахунків з дебіторами. *Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації. Тези доповідей V Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції*. Одеса: ОНЕУ, 2019. С. 169-171.
34. Табачнік А.Ю. Інформаційна база аналізу дебіторської заборгованості. *Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації. Тези доповідей V Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції*. Одеса: ОНЕУ, 2019. С. 255-257.
35. Фінансовий облік. Підручник. / За ред. Крупка Я.Д. 4-те вид., доп. і перероб. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.
36. Финансовый менеджмент. / За ред. Юджин Ф. Бригхэм. 10-е изд. Питер, 2007. 960 с.
37. Черненко Л.В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, УААН, 2008. 20 с.
38. Шатохіна О. Особливості обліку дебіторської заборгованості, сумнівних боргів. Вісник Міністерства доходів і зборів України. 2013. № 25.

ДОДАТКИ